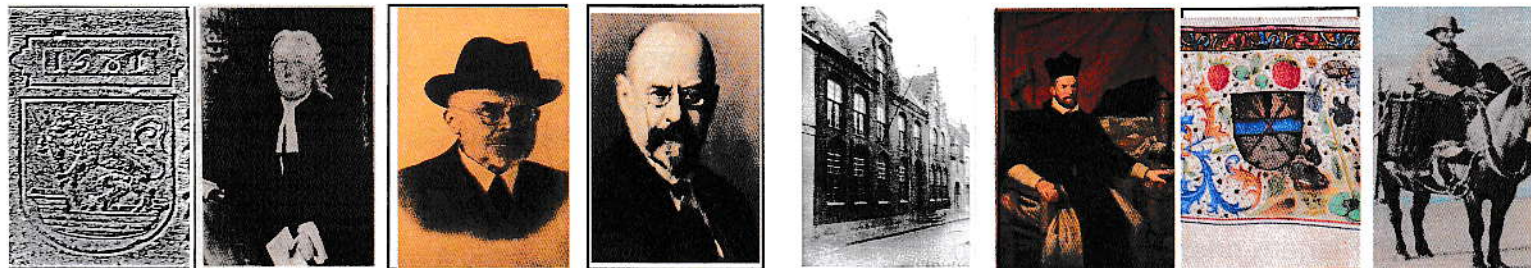

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 14 - nr.3 - november 2022

Editoriaal

Een 'Mémoire' moest Nieuwpoort terug in de kijker zetten, toen het er niet zo best aan toe was ! Burgemeester de Brauwere haalde alles uit de kast om zijn stad in een gunstig daglicht te zetten. Uit het stadsarchief onderzocht iemand als Edward Vlietinck in 1890 de oorsprong van vele schenkingen aan de 'disch' van Nieuwpoort. De vroegste 'weggeschonken' gronden in de middeleeuwen geraakten zo terug in bezit van de stadsgemeenschap.

J.B. Rybens beleefde de periode in Nieuwpoort tussen twee 'belegeringen' van 1793 en 1794.

Kaat Ver Berne onderzocht hoe Nieuwpoort heel kort een geweldige bloei kende, mede door de internationale toestand. Ze hadden veel te danken aan de burgemeester van toen : F.L. de Brauwere. Men zou het bijna vergeten welke illustere abten een band hadden met Nieuwpoort !

Uit zijn familiegeschiedenis licht Erwin Pelgrim een icoon uit.

In Nieuwpoort had men heel lang vrijdom van 'thollen' !

G. Demerre

Illustraties:

F.L.de Brauwere, E. Vlietinck, E. Vandervelde, het Duynenhuis, abt Campmans, J. Legein (verz. W. Lelièvre)

© Wikipedia p. 6 tem p. 11 en p. 16

© De Duinenabdij 1984 p. 12 tem p. 14

Wie graag deze archiefkrant digitaal wenst te ontvangen, kan dat als wij uw e-mail adres mogen gebruiken.

guidodemerre@gmail.be

friede.lox@telenet.be

Mémoire 1790

Jhr. François Louis Joseph Bernard de Brauwere (1733-1811) © J. Stekelorum

Jhr. François Louis Joseph Bernard de Brauwere (1733-1811), was licentiaat in beide rechten, notaris, rechter en commissaris van de admiraliteit, commissaris van de visserij, directeur van de post, schepen, burgemeester, eerste raadspensionaris, gedeputeerde in de Raad van Vlaanderen en afgevaardigde voor Nieuwpoort bij de eedaflegging van Jozef II, Leopold II en Frans II ... de vorsten van Oostenrijk.

Hij huwde drie keer : met Anna Maria Andries, met Antonia Josepha Briez en Marie Anne Agnes Fockedey. Bij zijn eerste vrouw had hij twee kinderen en bij zijn derde vrouw zeven.

Hij liet op 24 december 1790 een Mémoire drukken in Gent bij P.F. De Goesin, Imprimeur de Sa Majesté Impériale & Royale.

Die mémoire ging over *“la Situation, l’Importance & la Salubrité de l’air de Nieuport en Flandre et de ses environs”*. Hij deed dat als *“Ancien-Bourguemaître, premier Echevin actuel & citoyen de ladite Ville”*.

Daarbij haalde hij alles uit de kast om zijn stad in de schijnwerper te plaatsen.

Vert.

Nieuport, Novus Portus, Neoportus, Neoportum ... één van de oudste, mooiste, sterkste en notabele steden van Flandre orientale (1) versierd en begiftigd met diverse privileges en rechten.

Hij citeerde daarbij *“1163 secundae leges Novi-Portus”* (2) uit het 6e boek van *“Placcards de Flandre, de Coutumes de Nieuport rub. 1 art. 1 Compilation des Coutumes, Usages & quelque Privilèges de la ville de Nieuport”*, waarvan hij zelf de redactie had verzorgd in 1774 bij dezelfde drukker in Gent.

Hij vergat daarbij niet de *“Mémoire des Négotians & Armateurs à la pêche nationale de Nieuport présenté aux Etats de Flandres le 19 juin 1787”* ...

In zijn enthousiasme liet hij Boudewijn van de Yser (sic) geboren worden in een kasteel op de Yser, als zoon van Odoacer de zevende forestier die gestorven was in Oudenburg ... Aan Philippe d’Alsace, zoon van Théodore, schreef hij toe (met wat overdrijving) dat die Sandhove had omringd met muren, grachten *“formeles & solides”* en de haven had vernieuwd en versterkt !

Hij (Philippe) gaf in 1163 de tweede wet (2). In 1164 en 1168 verzekerde hij de inwoners van hun rechten als burger. Nieuport werd de belangrijkste plaats voor de visvangst van Vlaanderen volgens de keuren van 6 maart 1488 & 18 oktober 1489 van Maximiliaan Roi des Romains. Gui de Flandre bouwde in 1284 langs de haven twee vuurtorens... die lange tijd uniek waren in Vlaanderen. Hij verhoogde de muren (sic) met sassen en sluizen waarmee men vlug de streek kon inunderen met zout water, wat heel belangrijk was. Verder, bewijzen de keuren van 1164 1284 1365 1482 1489 1564 1574 1583 1727 1752 1764 de bloeiende handels-traffic. Nieuport was steeds loyaal ten aanzien van het gezag en werd daarvoor ook beloond.

In 1364 (sic), trouw aan de graaf Lodewijk van Male, werd Nieuwpoort overweldigd door de Engelsen en verwoest met het vuur op dertig plaatsen (sic).

In 1384 sterft Lodewijk van Male in St.- Omer en wordt opgevolgd door Margaretha die getrouwd was met Philippe de Valois, gezegd Hardi, die de muren terug (sic) oprichtte, de straten rechtrok ... In 1489 werd het fameus beleg vanaf 27 juni be-

gonnen, zoals de kroniek van François Haraeus in zijn 2. boek, p. 480 beschrijft.

In januari 1494 kregen ze het privilege van een feest en een processie op de zondag volgend op het feest van Jan Baptist en een eeuwige vergunning voor een foire vanaf die zondag en 7 dagen daaropvolgend. Er was een *“sauve conduit”* 15 dagen vooraf en 7 dagen nadien: via de zee, de weg of het zoet water.

In 1576 werd de stad afgestaan aan de prins van Oranje *“en ôtage ... & ayant fait échouer en 1583 le dessein du duc d’Alençon & chassé la Garnison française, se rendit le 13. juli à Alexandre Farnese ... qui prit possession au nom du Roi & lui conserva cette ville contre les efforts faits en 1584 pour la recouvrer par une armée navale”*. In 1588 op 19 & 20 augustus schepen 14 000 soldaten in (sic).

En dan het belangrijk verwijt *“Salubrité de l’air”* ! Sinds de overstromingen van 1745, dus sinds 45 jaar ... is alles in orde gebracht ... De lucht is zuiver, veel beter dan in Duinkerke en Oostende (sic).

Het regenwater valt uit de lucht en wordt gefilterd door het zand ... er is geen stilstaand water of moeras in de buurt en de haven en de kreek wordt twee maal in vierentwintig uur ververst ...

Zowel de Yser, de Yperlee, de Brugse vaart, het kanaal Veurne-Duinkerke lozen hun water in de haven van Nieuwpoort bij laag water.

De straten van Nieuwpoort zijn mooi, recht, open. De huizen, gebouwen en terreinen zijn ruim, luchtig

De bewoners zijn zeer net, zacht en deugdvol (Erasmus *“Civitas pro faxis ac moenibus incolentium virtutemunienda est, quos si jungat concordia, nullus potcit esse murus inexpugnabilior”*)

Hun kleur, hun gezondheid zelfs op hoge leeftijd van velen zijn een bewijs van de zuiverheid van de lucht die zij inademen.

Besmettelijke ziekten of epidemieën zijn niet gekend in Nieuwpoort en de kwaaltjes bij enkele inwoners of vreemdelingen zijn te wijten aan het zachte klimaat van de kuststreek soms niet aangepast, wat te herleiden is tot een lente- of herfstkoorts. Dit corrigeert eerder het bloed of het humeur, dan wel het lichaam, wat kan voorkomen worden door een dieet of een leefregime en enkele kleine gezondheidsvoorzorgen die alles kunnen voorkomen, zelfs heel gemakkelijk stoppen.

De haven en de visvangst van Nieuwpoort leveren verse zeevis van elke soort zoals excellente en vermaarde kabeljauw en haring alsook de banken van kreeften, mosselen en oesters.

De regio rond de stad heeft een zeer vruchtbare bodem die bestaat uit excellente weiden en ak-

kerland tot aan de voet van de duinen en tegen de muren en poorten van de stad. Er zijn groententuinten versierd met fruitbomen en andere met melkvee, granen, fruit en verse groenten, kortom alles wat noodzakelijk en nuttig is voor een aangenaam leven.

Uiteindelijk draagt alles bij tot de zuivere lucht en de gezondheid van de inwoners van Nieuwpoort en om iedereen te overtuigen, tegen hun vooroordeel in, mochten zij zich iets anders inbeelden.

De geboorteplaats en lange woonplaats in deze stad van verscheidene graven van Vlaanderen en diverse illustere en grote persoonlijkheden, waarvan hier een lijst volgt, steunt mijn argumenten :

Segerus van Belle, Philippus de Commines, Judocus Clychtovaeus, Cornelius Duplicius Scepperus, Joannes Sardyns, Jacobus Marchantius, Petrus de Waeghenaere, Petrus de Salazar, Jacobus Clou, Joannes van Roo, Petrus Coste ...

“In mijn hoedanigheid van gedeputeerde van de Staten van Vlaanderen, om de heilzaamheid van de zeekusten van deze prachtige provincie te bewijzen; in die van een inwoner en burger van de stad Nieuport, aan wie ik, net als verschillende van mijn voorouders, de eer had om gedurende 18 jaar als Bourguemaître te presideren, ben ik deze memoires, deze presentatie beknopt en trouw, dit eerbetoon verschuldigd tot de waarheid, & deze rechtvaardigheid tot het exacte zijn van dingen waarvan ik ten zeerste overtuigd ben door kennis van het lokale & door ervaring; om een redelijke, onpartijdige en oprechte man te overtuigen, & om al diegenen het zwijgen op te leggen die door vergissing, vooroordeel, geest van tegenstrijdigheid, of zelfs door een of ander belang, of verborgen reden, op zijn zachtst gezegd vooruitgaan en steunen, zonder enige reden aan te gaan of onderzoek, verklaringen en beweringen die absoluut in strijd zijn met de waarheid, en daardoor beledigend en lasterlijk.”

Loyaliteit, openhartigheid en oprechtheid hebben de Vlamingen voortdurend en in alles gekenmerkt: Flandriae & affinis Flandriae gens, sincerus, integer & sui furis populus, tenax institutorum & cultus Patriae ... Tacitus

Vlaanderen en verwant aan het Vlaamse volk, het eerlijke, oprechte en de eigenheid van zijn volk, de vasthoudendheid aan de instellingen en de aanbidning van het land...

vert. G.D.

(1) Hier zou men een lapsus kunnen vermoeden, maar West-Vlaanderen was toen het deel westelijk van de IJzer en Nieuwpoort...tot de Fransen de grenzen van de provincie veranderden.

(2) We kunnen de Brauwere zijn talenkennis (Frans en Latijn) niet betwisten, maar hier ontstond het vermoeden dat de wet van 1163 “*secundae leges = tweede wet*” was geweest, waar het “*secundum legem = volgens de wet*” moest gelezen worden.

Zo kunnen de ouderen onder onze lezers zich herinneren dat in de vroege mis bij de lezing van het evangelie de aanhef wel eens klonk als : *Lectio sancti Evangelii secundum Matthaem* , nl. Lezing van het heilig evangelie volgens Mattheus.

- J.F.L. de Brauwere, *Mémoire sur la situation, l'importance et la salubrité de l' air de Nieuport en Flandre*, Gent, 1790.

- R. de Brauwere, *Familie de Brauwere, 250 jaar ten dienste van de stad Nieuwpoort*, 1998.

- J. Stekelorum, *Funerair Nieuwpoort*.

Addendum

Jonkheer F.L. de Brauwere was de oud-vader (5e generatie) van Roland de Brauwere (1935 Gent – 2021 Nieuwpoort) die gedurende zijn verblijf in Nieuwpoort onze Vereniging een warm hart heeft toegedragen en de familiale wortels met Nieuwpoort bleef cultiveren.

Hier ligt dus de oorsprong van het verhaal alsof de “*keure*” van Nieuwpoort uit 1163 een “*tweede*” keur zou zijn geweest ...

François Louis de Brauwere noteerde :

In dorso habetur

Secundæ Lege Noviportus à comite PHILIPPO scabinorum Noviportus

Op de rug staat

De tweede wet van Nieuwpoort van graaf Filip voor de schepenen van Nieuwpoort.

Wat wij echter konden lezen op het origineel dat in Nieuwpoort wordt bewaard (Jo Ghys, lic. hist. was onze getuige) “*De lege novi portus a comite philippo*”

Over de wet van de nieuwe portus door graaf Filips

Grondschenken aan den Disch

te Nieuwpoort

Emile Vandervelde (1866-1938) schreef in zijn "*La propriété foncière en Belgique*" (1900) dat de Disch van Nieuwpoort zowat de grootste grondbezitter was geworden in zijn soort van de provincie West-Vlaanderen !

Voor zover het oud archief van de Stad Nieuwpoort bewaard is gebleven, hebben we tussen de om en bij de 300 passeringen van landerijen, 73 gevonden in de richting van de Disch.

De middeleeuwse 'Disch' of '*Tafel der Armen*' was de voorloper van wat in de 20e eeuw C.O.O. (Commissie van Openbare Onderstand) werd en later O.C.M.W. (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn).

Chronologische opsomming

- Gronden van Margriete weduwe Guidonce te Sint-Joris op 15-02-1330
- > 2 lijnen 4 roeden in Wulpen door Marije Baes op 5-06-1370
- 9 gemete land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg op 21-03-1407
- 9 gemete land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Jhan van den Clichthove & vrouw Marie van Hughen op 10-02-1408
- > 5 gemete 1 lijn 25 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Brexis Bries & vrouw Margriete op 6-03-1410 (1411 ns.)
- 1 gemet 1 vierendeel 12 roeden land in Sint-Joris van Lysebette weduwe Jan Van Bremen op 3-02-1421
- de helft van 8 gemete land in Sint-Joris van Wouter van Meetkerke op 29-09-1421
- 4 gemete 1 lijn land in Sint-Joris van Jan Van Caloen op 16-01-1423
- 1 gemet land in Ramskapelle van Jan De Wale & vrouw Margriete en Joos de Wale op 7-04-1423 (of 1424) *
- > ½ gemet in Ramskapelle door Boudijn Heynrijsone & vrouw Pieroene op 16-02-1423 (1424 ns)
- > 7 lijnen 93 roeden grond in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Clays De Dromere & vrouw Cateline op 20-06-1426
- 10 lijnen land in Wulpen van Clays Stevenin op 24-09-1427
- 4 gemete 50 roeden in Sint-Joris van Clays Stevenin op 9-10-1427
- 5 gemete land in Oostduinkerke van Catheline weduwe Clays den Dromere op 1-06-1428
- Grond in Sint-Joris, Wulpen, Nieuwpoort en Oostduinkerke van Clais den Dromere op 18-06-

1428

- 9 gemete proostdij land (Brugge) in Sint-Joris door Catheline weduwe Clais den Dromere op 30-09-1429
- ½ gemet land in Sint-Joris van Jacob Lauwers op 24-06-1430
- 2 gemete proostdij land (Brugge) in Sint-Joris door Rubin den Creec op 11-11-1433
- 5 lijnen 50 roeden land in Ramskapelle door Vincent de Hand op 10-06-1434
- de helft van 56 lijnen 650 roeden ** (sic) in Ramskapelle door Gillis Juerdaen op 10-06-1434
- 1 lijn land in Sint-Joris van Jacob de Brune op 24-10-1434
- 3 ½ gemet 7 roeden land in Sint-Joris door Clais Stevenin op 22-01-1435
- 10 gemete 50 roeden land in Oostduinkerke door Jan van Slypen op 23-12-1435
- > 2 lijnen 94 roeden van de abdij in Sint- Niklaas Veurne door Anthonis Weyton & vrouw Carstine op 27-04-1438
- 1 lijn 34 roeden land in Ramskapelle door Antonis Weytin op 14-05-1438
- > 2 lijnen 17 roeden land in Ramskapelle van het kapittel van Sint- Walburga Veurne door Anthonis Weytin & vrouw Carstine op 17-05-1438
- 23 ½ gemete land in Oostduinkerke door Boudin Mathys op 16-05-1442
- > 9 gemete 44 roeden in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Remaut Taleghere & vrouw Katheline op 24-11-1442
- 2 gemete 30 roeden land in Oostduinkerke en Wulpen door Gillis Gheeraerd op 10-06-1444
- 4 lijnen land in Oostduinkerke door Salemon Brood op 21-10-1444
- > 3 ½ gemete in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Rueben De Croc & vrouw Cornelie op 20-06-1445
- ½ gemet land in Sint-Joris door Clement vanden Dijke op 27-07-1445
- 3 gemete 81 roeden land in Sint-Joris door Clement vanden Dijke op 27-07-1445
- 1 lijn land in Oostduinkerke door Jan Zeghers op 6-03-1448
- 5 gemete 1 lijn 55 roeden in Ramskapelle door Lysbette weduwe Jan den Hond op 5-05-1462
- 6 gemete 2 lijnen 44 roeden land in Ramskapelle door Lysbette weduwe Jan den Hond op 5-05-1462
- 26 gemete 2 lijnen 14 roeden land in Sint-Joris door Willem de Ram op 22-01-1463
- 10 gemete 2 lijnen 5 roeden land in Sint-Joris door Willem de Ram op 12-05-1463
- 8 lijnen 50 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Lysebette weduwe Jan Widmont op 2-12-1465

- 6 gemete 40 roeden land in Ramskapelle van de Sint- Niklaasabdij te Veurne door Christine Moyde weduwe Andries Jaecx op 15-07-1468
- 11 lijnen ** land in Sint-Joris (sic) door Jacob Co-laert op 8-10-1468
- 19 gemete 1 lijn 1 roede land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Jacob Stevenin op 26-12-1468
- 6 gemete 2 lijnen 48 roeden land te Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Jozef Coluns op 16-04-1470
- 2 gemete land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Maroye weduwe Jacob den Schil-dere op 18-10-1469
- Grond van Pieter den Hondt op 10-12-1476
- 24 gemete 1 lijn 43 roeden met hofstede te Wul-pen van Pieter de Hondt en zijn vrouw op 15-10-1477
- 21 gemete 53 roeden in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Godevaert Dieryxzone op 18-11-1480
- 8 lijnen 15 roeden land in Sint-Joris van kapittel Sint- Pieter te Kassel van Michel de Hond op 26-03-1481
- > 7 lijnen 15 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Maertin Jaecx & vrouw Lysebet-te e.a. op 4-01-1490
- 4 gemete 77 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Jan Balliere op 16-12-1491
- > 5 lijnen 32 roeden, 7 lijnen 45 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Jan Volkere op 16-12-1491
- 5 gemete 2 lijnen 7 roeden in Sint-Joris van de ab-dij van Broekburg door Cornelis Vanden Clickhove (sic) en zijn vrouw op 17-12-1491
- > 4 gemete 2 lijnen 48 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Burburgh door Jan Lambaert & vrouw Jobijter op 11-08-1496
- 48 gemete ** 2 lijnen land in Sint-Joris van de ab-dij van Broekburg door Pieter Winnoc en zijn vrouw op 23-02-1497
- 14 lijnen 60 roeden land in Stuivekenskerke van het kapittel Sint- Pieter te Rijsel door Jacob Stema-re op 19-06-1497
- Grond van Anthonis Vandenbergh op 13-12-1497
- 3 gemete 45 roeden te Stuivekenskerke van de kerk van Vicogne door Jacob Steemaer op 8-01-1498
- 2 lijnen 23 roeden land in Stuivekenskerke van het kapittel Sint- Pieters te Rijsel door Vygreens Danneels op 9-04-1498
- Land o.a. in Lombardsijde door Adriaan van Ma-rievoorde op 11-02-1499
- 8 lijnen 50 roeden te Sint- Niklaas Veurne door Pieter de Voghelaere op 28-02-1499

- De helft van 48 gemete 2 lijnen 28 roeden van de abdij van Broekburg door Vincence weduwe Pieter Dhont op 5-03-1499
- > 7 lijnen 15 roeden land van Sint- Walburga Veurne en 1 gemet te Wulpen door Jan de Wale & vrouw Marie op 10-04-1499 (of 1500 *)
- 67 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Jan Lambaert op 19-11-1501
- 1 gemet 45 roeden land in Stuivekenskerke van het kapittel Sint- Pieter te Rijsel door Simoen de Commandee op 6-01-1502
- Deel van 13 lijnen 45 roeden land in Sint-Joris van de abdij van Broekburg door Heindric van Ma-ryvoorde op 14-06-1502
- 56 gemete ** 2 lijnen 58 roeden in Camerlincx-land te Westende door Cornelis Floor op 9-03-1503
- 1 gemet 10 roeden in het schependom Nieuw-poort door Josse Everbout en zijn vrouw op 16-09-1504
- 10 gemete 16 roeden land in Beosterpoort Veurne door Jan Lambrecht en zijn vrouw op 26-08-1506
- 1 gemet land in Oostduinkerke door Jan den Dromere zijn vrouw Adriane op 26-06-1510
- 3 gemete 12 roeden land in Oostduinkerke door Jan den Dromere zijn vrouw Adriane Vanden Wal-le op 4-09-1510
- 1 lijn land in Ramskapelle door Katherye wedu-we Willem Claissonne op 15-07-1515
- 1 lijn land in Oostduinkerke door Aernaud van Spaegnen op 26-03-1522
- 6 lijnen 86 roeden land in Westende door Jacques de Marevans en zijn vrouw op 3-06-1625

Opmerking

Vanaf de 16e eeuw wordt de schenking van gronden zeldzamer, van dan af zijn het vooral “renten” op huizen die overgedragen worden aan de Disch van Nieuwpoort.

Het veelvuldig voorkomen van gronden van de abdij van Broekburg [Bourbourg] , vooral in Sint-Joris gaat terug tot het vroege abdijbezit als “herdnesse voor schapen” in de 12e eeuw, zelfs vóór het ontstaan van de nieuwe stad Nieuwpoort. Nadien werden die gronden ahw. bezit van de gebruiker waardoor die vrij konden beschikken bij schenking. Daarvoor stelde de abdij wel een ‘baljuw’ en gezworenen (heerders) aan van vertrouwelingen, om op de transactie toe te zien.

> We hebben chronologisch nog de gegevens van de charters ertussen gevoegd die door Edward Vlietinck zijn genoteerd (1890) en niet voorkomen op de RAB inventaris.

* beide jaartallen zijn mogelijk omdat de dagdatum 2x voorkwam in dat Paasjaar.

** niet uitgesloten dat hier de transcriptie fout is (52 gemete ?) is op de inventaris van het Rijksarchief zelf, en dat de schenkingen elkaar overlappen!

1 gemet in het Veurnse was 0,454482 ha, 3 lijnen of 300 roeden

Nieuwpoort

tussen twee belegeringen in
naar J.B. Rybens

1793

Op 3 november kwamen twee timmerlui en twee metselaars uit Oostende om de inventaris op te maken van alle huizen die door beschieting of brand bij de laatste bombardementen zijn beschadigd.

Kooplieden en burgers van Oostende hadden namelijk door vrijwillige inschrijving zich verbonden om te betalen voor de levering van hout, zaagmolen, steen en kalk, alsook pannen die in overvloed werden geleverd.

Het verslag werd voltooid op 6 november. Twee commissarissen van de magistraat ondertekenden mee : Antone Blanckaert en Joseph Reynaert.

Wat was er niet in begrepen ? De 'koninklijke' gebouwen zoals kazernes, magazijnen, arsenalen, het militair hospitaal en ook 'koopmanschappen', huisraad, meubelen of effecten die beschadigd waren, vernietigd, verloren of ontwaard. De particulieren moesten daarvan zelf een schatting maken en declareren.

Meteen werd aan het werk geschoten. Er kwam ook de opdracht om de versterkingen te herstellen. Vanuit het Brugse Vrije en het Gentse kwamen drieduizend pioniers die ondergebracht werden bij de bevolking. Omdat de visserij door de oorlogstoestand stil lag, verdienden de vissers ook een dagloon bij het pionieren.

Ook de troepen die het bombardement hadden meegemaakt verbleven hier, behalve de Schotten, die vertrokken waren.

Aan de kant van de Fransen waren er vijftienhonderd (sic) man gevallen en bij de verdedigers bleven achttien gedode mannen, dertig gekwetsen met daarbij een Engelse officier.

1794

Op 16 januari werden op het marktplein door commandant Karl de Wurms vijf decoraties uitgereikt in naam van de Oostenrijkse keizer Frans

II. De vier broers Roose nl. kapitein Guilliame, Corneel, Frans en Jacobus, allen vissers en Pieter Snick kuiper voor de dienstverlening tijdens de bombardementen.

Ze werden uitgenodigd op een feestelijke maaltijd, waar ook de magistraat en de officieren van het garnizoen aantraden.

Op 17 januari is een compagnie kanoniers opgericht, betaald namens de koning van Engeland. Binnen de maand had men 200 man, zowel burgers als vissers. Ze kregen per dag 10 stuivers Vlaams geld en bovendien vlees en brood. 's Namiddags konden ze dan pionieren als surplus.

Op 19 januari zijn de Engelsen vertrokken en die werden vervangen door Hannoverse *, soms vier of vijf per huis.

Op 27 maart arriveerden hier 800 emigranten uit Frankrijk waaronder veel leden uit de adel, geestelijken en deserteurs. Die kregen huisvesting in het klooster van de Recollecten en het hospitaal.

Met Engelse schepen werd de stad bevoorrad : beschuit, meel, gezouten vlees, vaten rijst, alerhande drank zoals wijn en rhum. De beschuiten werden gestapeld in de kerk van de Penitenten, ook op zolders, het meel eveneens, vlees in de kelders en de dranken werden gedolven langs de vesten omdat alle kelders in de stad overvol waren. Alles was voorzien voor een garnizoen van duizend man voor minstens een jaar.

Op 30 maart arriveerde hier generaal Clairfayt op last van de keizer en generaal Wallmoden voor de Hannoverse om de versterkingswerken te bezichtigen.

Op 10 april werd opgedragen om alle bomen rond de stad te rooien en eveneens alle huizen af te breken. Die hadden een jaar voordien nog bombardementen moeten doorstaan. "*Het was droevig te sien af kappen alle de schoone fruijt boomen die daar stonden in d'oveniers hooven en die soo veel jaeren aengequeekt waeren...*"

François Sébastien Charles Joseph de Croix,

Ludwig von Wallmoden-Gimbo (1769-1862)
zoon van Johann, zelf een onwettige zoon van
George II van Groot-Brittannië

Elke burger werd opgedragen ten stadhuijze een schelling per honderd gulden te betalen, op hun eigendom, huizen, renten, koopmans goederen als oorlogsbelasting in de strijd tegen de Fransen.

[fl 100 = lb 200 / dus 1 schelling daarop was 0,025 %]

Op 25 april kwamen vluchtende burgers uit Veurne dat weer werd ingenomen door de Fransen. Van op de vesten van de stad kon men waarnemen dat Stavele, de abdij van Eversam en de wijk van Elzendamme in brand werden gestoken. Menig boerderij ging in de vlammen op .

Op 26 april werd meer water gestoken in de omgeving, hoger dan dit ooit het geval was.

Op 7 mei was er alarm. Franse troepen waren genaderd tot in Wulpen, waar men zich vergreep aan de kerk. Ze zijn dan teruggetrokken tot Veurne. Weer kwamen burgers uit die stad met hun hebben en houden richting Nieuwpoort. Onze stad leek wel een pakhuis. Het klooster van de Recollecten lag vol, ook dat van de nonnen Penitenten.

Op 14 mei vertrok de bagage van de Hannoverers en die van de emigranten, want Kortrijk was door de Fransen ingenomen.

De generaal van het garnizoen verbood dat er nog meer Veurnaars in en uit Nieuwpoort zouden trekken, want enerzijds vreesde hij spionnen, en anderzijds hadden die ook goederen mee ... waar men hier te kort aan zou kunnen hebben.

Op 2 juni vertrokken hier de emigranten en trokken de Hannoverers op naar Veurne. Ze verloren er een man en hadden vier Fransen gevangen.

Op 5 juni vernam men dat leper door de Fransen

was ingesloten.

Op 7 juni gingen de Hannoverers nog eens richting Veurne, met emigranten en twee kanonnen. De Fransen verlieten de stad, de Vrijheidsboom werd er gekapt. Zeven gevangenen werden meegenomen maar ze hadden drie man verloren en een officier was gekwetst.

Op 11 juni kwamen burgers uit Diksmuide, want de Fransen hadden hun stad bezet. Ze namen er vier heren als gijzelaars en legden contributie op van bier, suiker, koffie, zout en zeep.

Op 13 juni vernam men dat generaal Clerfayt leper had willen ontzetten, wat hem niet was gelukt want de Engelse cavalerie had zich teruggetrokken tot Oostende. Zo moest hij wijken richting Brugge met de rest van zijn leger.

Op 15 juni kwam een Engelse vloot in Oostende aan met veertienduizend man onder leiding van Lord Moira. Als straf heeft men de cavaleristen in Oostende de haren afgesneden !

Francis Rawdon, Marquess of Hastings, Earl of Moira (1754-1826)

Op 16 juni werd opgedragen dat elke burger zich moest voorzien van twee maanden levensmiddelen. Als dat niet mogelijk was moesten ze binnen de drie dagen de stad verlaten, alsook alle andere vreemdelingen.

Op 17 juni arriveerden hier vier grote Engelse schepen met bevoorrading van levensmiddelen, maar ook kruit en kanonballen.

Op 18 juni bleek dat leper zich had overgegeven en het garnizoen krijgsgevangen was gemaakt.

[leper was toen de hoofdstad van West-Vlaanderen]

Er kwamen 800 man Hannoverers aan en er werd nog meer water in de omgeving gestoken richting Brugse Vrije en Veurne-Ambacht ... *"wel vijf euren ver in het land"*. Het was een zee die men rond onze stad zag ** .

Op 21 juni vernam men dat Brugge was ontruimd

door de geallieerden.

Op 24 juni was er een stadsvlucht. Kooplieden scheepten in naar Holland, burgers trokken naar Oostende. Zelfs de Engelse garnizoensoldaten scheepten in. Kruit en ballen die niet meekonden werden overboord gegooid. Van de kanonnen sloeg men de oren af om ze onbruikbaar te maken.

Op 1 juli trokken de Fransen Oostende binnen. De Engelsen waren reeds ingescheept behalve enkele cavaleristen. Een schip dat aan de grond was vastgelopen werd door hen in brand gestoken.

Volontairen die ontkomen waren aan de Fransen, kwamen via het strand naar onze stad. Ze werden er overvallen door een escadron Franse ruiters. Van de vierhonderd zijn er uiteindelijk 150 gearriveerd in de stad.

's Anderendaags ging men op zoek naar de andere volontairen. Ze hebben er doden moeten begraven en veertien gekwetsten werden overgebracht naar het Sint-Janshospitaal.

Op 3 juli zag men vanuit Westende de Fransen naderen. In de duinen reed wat paardevolk.

Op 4 juli kregen de burgers de opdracht een kuip water voor hun huis, ook op de zolders te plaatsen tegen de brand. Alle deuren en ramen open moesten blijven tegen het springen van de bommen en om te kunnen vluchten.

Rond drie uur 's namiddags kwamen de Fransen de voorposten aanvallen uit de richting van Lombardsijde. Een kanon op de vesten en handwapens sloegen deze aanvallen af. Tegen de avond stelden de Fransen een kanon op bij het Kruis in de duinen. Ook al werd het lichtelijk beschoten vanuit de stad ... men bleef verder werken !

[Er stond dan nog een kruis in de duinen, waar de slachtoffers van 1600 waren begraven.]

In die nacht zijn oude emigranten en Franse Recollecten die hier waren aangekomen, op Engelse schepen vertrokken. Ook paardevolk met hun paarden uit Oostende vulden de vaartuigen ... zodat driehonderd emigranten nog in de stad moest achterblijven.

Op 6 juli, om vier uur 's morgens bij hoogtij, konden de Engelse schepen voorbij het Vierboetefort geraken, want de Fransen hadden reeds enkele stukken op het strand geposteerd.

Op diezelfde ochtend hebben de Hannoverse de hoeve van Van de Waeters, die van Norbert Coppens, het huis van Pieter Norullie en de Lesten Stuijver in brand gestoken ...

Rond tien uur hebben de resterende emigranten een chaloupe van Jacoba Reinaert en een binnenlander van Pieter Reuben klaar gemaakt om

in zee te steken. Maar ze hadden geen matrozen of vissers. Daarom werden enkele oude vissers en kuipers met enige vaardigheid gezocht. Men ging van huis tot huis, zelfs in de hoogmis want het was zondag... Sommigen staken zich weg, enkelen werden met geweld aan boord gebracht en op wacht gesteld.

Intussen hadden de Fransen in Lombardsijde hun batterijen opgesteld met kanonnen en mortieren. Iedereen voorzag dat er binnen heel kort geschoten zou worden...

Rond twaalf uur vlogen de eerste bommen op de stad. Een over de stad tot aan de Arkebrug en een in het stadhuis waar officieren aan tafel zaten ... De beschieting bleef doorgaan.

Rond drie uur, met hoog water, stevenden de emigranten met hun bagage, vrouw en kinderen tot aan de havenhoofden. Daar hadden de Fransen twee kanonnen met schroot geladen en wachtten hen op met handwapens. Intussen werd de stad ook beschoten.

De vaartuigen werden ongenadig beschoten. Er waren meteen doden. Sommigen sprongen overboord. Ook die werden beschoten en enkelen verdronken. Wie nog kon ontkomen naar de stad had soms letterlijk geen klederen meer aan, jammerend om vrienden en familie.

Ondertussen hadden de Fransen zich meester gemaakt van de vaartuigen die ze plunderden en de overblijvers gedood. De schepen werden verbrand. Lijken dreven in de richting van de kaai ...

De Conventie had een decreet uitgevaardigd dat alle emigranten "tot de dood veroordeelde sonder remis ofte eenig proces te maeken".

* Men moet blijvend in herinnering brengen dat het Engelse vorstenhuis uit het keurvorstendom Hannover was ontstaan vanaf 1714.

** Hier ligt de aanleiding waarom rechter Feys een familiedocument had (okt. 1914) waarbij mindering was toegewezen in de pacht omwille van de waterschade op gronden in Ramskapelle en Wulpen.

G.Demerre

- Naar de uitgave Bachten de Kupe, 1966, p. 76-88 volgens het hs 125-148

- Beschrijving der Stad ende Haven van Nieuport in het Graefschap Vlaenderen ... J.B. Rybens

- Lees ook NAK jg. 9/2 en jg. 11/1

NIEUWPOORT

Het ging zijn visserij even voor de wind ...

1779-1783

naar Kaat Ver Berne

Vanaf 1749 had de centrale overheid : de Oostenrijkse Nederlanden, maatregelen genomen om de handel in de havens van Oostende en Nieuwpoort te stimuleren. Tot 1781 was het de Raad van Financiën die zich om de handel en de scheepvaart bekommerde.

Georg Adam von Starhemberg
1727-1807

Er kwamen meer handelsopportuniteiten omwille van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog, waardoor de gevormde minister prins Georg Adam von Starhemberg besliste om een Comité voor de Zeehandel op te richten. Twee belangrijke leden waren Gaspar Baudier en Thomas De Grysperre.

Deze laatste was zelf een Oostendenaar en had altijd de uitbouw van de haven van Oostende voorgestaan. Hij was ook lid van de Geheime Raad en Gaspar Baudier was lid van de Raad van Financiën.

Belang

Er was in de kanselarij in Wenen alles aan gelegen dat onze gewesten het uitstekend deden. Wij waren een wingewest : dat was duidelijk. In de 18e eeuw was daar zelfs een paar keer geopperd, om onze gewesten te ruilen voor een gebied dat dicht bij hun grenzen lag !!

Op 13 maart 1779 vaardigde Karel van Lotharingen, landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden, een decreet uit met betrekking tot de visserij van

Nieuwpoort en Oostende. De oorlog in Amerika had Frankrijk en Groot-Brittannië tegen elkaar opgezet (vooral op zee) en Oostenrijk wou zich helemaal neutraal opstellen.

Karel van Lotharingen
1712-1780

In navolging van de Oostendse Indische Compagnie wou iemand als burgemeester von Stauffenbergh in Nieuwpoort al in 1727 de visserij daar nieuw leven inblazen. Hij was 'tolontvanger in Nieuwpoort' en had goede relaties met hooggeplaatste bestuursleden. Zowel zo'n initiatief in Oostende als in Nieuwpoort was geen lang leven beschoren.

Nieuwe poging

Het eerste probleem dat oprees voor de herleving van de visserij was het 'bemannen'. Doordat Frankrijk betrokken raakte in de Amerikaanse oorlog, ontstond er een migratiegolf van Franse zeelui naar Oostende en Nieuwpoort als neutrale havens. De kooplui kozen voor Oostende en de vissers kozen Nieuwpoort.

In 1778 verhuisde nagenoeg de hele Duinkerke vloot naar Nieuwpoort. Om 'zeebrieven' te verkrijgen te Nieuwpoort moesten de stedelijke voorschriften en de speciale decreten gevolgd worden. Niet zelden maakten de immigranten een 'ommetje' naar Veurne * omdat tussen die stad en Nieuwpoort een mutatie vlotter ging !

Er was een vroeger decreet van 24 september 1755 dat bepaalde dat de scheepseigenaar minstens drie maanden hier moest gedomicilieerd zijn en het decreet van 1779 eiste dat ook voor 2/3 van de bemanning. Er hing anders een boete van 500 gulden in de lucht.

Als nu meer dan één derde van de bemanning behoorde tot een vijandig land (Frankrijk) dan was het schip niet meer neutraal voor de Britten ...

De burgemeester

François-Louis de Brauwere lid van een beroemd geslacht van burgemeesters, pensionarissen, notarissen, postmeesters edm. stond in rechtstreeks contact met Baudier én De Grysperre en allebei gaven die advies aan de landvoogd, Karel van Lotharingen.

Gaspar Baudier had een tijd in Parijs gewoond en was ook bekend met de handel in Holland en Engeland. Thomas De Grysperre was pensionaris geweest in Oostende ... dus een collega van de Brauwere en diens voorzaten.

Burgemeester François Louis de Brauwere was behalve eerste raadspensionaris van Nieuwpoort, ook rechter van de Admiraliteit en de Domeinen, gedeputeerde bij de Raad van Vlaanderen en commissaris van de Nationale Visserij. In 1787 werd hij in de adelstand verheven !

Onmiddellijk na het verschijnen van het decreet van 1779 ontspan zich een briefwisseling, soms slechts met enkele dagen verschil, waarin de Brauwere zich beklagde hoe moeilijk voldaan kon worden aan beperkingen allerhande.

Daar was de zomerharingvisserij, waarbij de bemanning slechts uit vijf bestond, en de IJslandvisserij waar 14-15 man aan boord ging. Er was bepaald hoeveel zo'n bemanningslid verdiende ... maar op een vrachtschip (tussen de visperioden in) was er een ànder tarief.

De Brauwere wou soepelheid bedingen als oplossing. Er waren problemen om de toevloed van schepen te 'bemannen'.

Daarbij moest er (door de reder) een borgsom betaald worden voor de buitenlandse zeelui ... maar die konden zich vlug elders gaan vestigen.

Anderzijds schermde de Brauwere voor zijn Nieuwpoort : de schepen moesten vlees, boter, groenten, bier, brandewijn en graan aan boord nemen ... betrokken uit de stad.

Reacties uit Brussel

Initieel handhaafde men de theorie van de decreten ... maar daar kwam toch een versoepeling, want vissers die vóór 1778 in Nieuwpoort verbleven konden als 'autochtonen' gerekend worden, de borgsommen moesten niet meer betaald worden, het vernieuwen van de certificaten was

voortaan gratis, de lonen van de vissers werden verhoogd ...

Thomas De Grysperre, bij uitbreiding het volledige centrale bestuur, bleef echter heel trouw aan de geest van het decreet, om de neutraliteitsstatus te beschermen. Heel gewiekst werden sommige afspraken tussen de havens zelf geregeld ... zodat in Brussel de schijn hoog kon gehouden worden. Voor het seizoen 1780 kon de Brauwere dezelfde afspraken bedingen. De burgemeester en de raadsheer waren ervan overtuigd dat de oorlog een opportuniteit kon zijn, indien ze het goed aanpakten en gebruik maakten van die ervaren Duinkerke vissers.

Duinkerke

Reeds vóór de oorlog was Frankrijk altijd een belangrijke afzetmarkt geweest. In het begin van de eeuw was daar de concurrentie vanwege Noord-Nederland, Engeland en Schotland.

Er waren door de Oostenrijkers vroeger een reeks maatregelen getroffen tegen de invoer van Hollandse haring.

Maar wat bleek nu : er waren lagere invoerrechten in Frankrijk voor kabeljauw en die waren niet van kracht voor de Oostenrijkse Nederlanden. In Parijs was zelf het vermoeden gerezen dat er fraude werd gepleegd ... door de tolambtenaren in Rijsel.

De Grysperre spoorde de Brauwere aan in Duinkerke te gaan onderhandelen. De raadsheer delegerde zijn gezag dus naar de lokale instellingen.

Samen met de belangrijke reders : Baudeloot en Bertram begaf de Brauwere zich op 24 augustus 1779 naar Duinkerke. Zij hadden goed contact met de vader van de Nieuwpoortse reder Gilliodts die in Duinkerke verbleef. Deze Gilliodts had goede contacten met Charles-Alexandre de Calonne.

Charles-Alexandre de Calonne
1734-1802

Anne-Louis-Alexandre de Montmorency, prince de Robecq (1724-1812)

Burgemeester de Brauwere ontmoette er de prince de Robecq, Anne-Louis-Alexandre de Montmorency en die verzekerde hem dat hij het verzoek naar Antoine De Sartine, de Franse staatssecretaris van de marine tijdens de revolutionaire periode, zou sturen. De prince de Robecq hoopte binnen de veertien dagen een gunstig antwoord te krijgen op het 'verzoek'. Hij verwachtte in ruil ... dat de ordonnanties minder streng moesten opgevolgd worden (!!). Een aantal reders die geweigerd waren in Oostende en Nieuwpoort moesten toch toegelaten worden ... want als ze geen vlag hadden, kregen ze op zee moeilijkheden.

Burgemeester de Brauwere werd ahw. een speciale zaakgelastigde namens het centraal bestuur in Brussel ... zonder dat ze zelf contact hadden met Parijs.

Parijs

Niettegenstaande zwaar 'geschut' was ingezet kreeg men op 2 oktober 1779 van Jacques Necker, de algemeen directeur van financiën in Frankrijk, een negatief antwoord. Ze vonden de afspraken met een reeks landen belangrijker dan de belangen van Nieuwpoort en Oostende.

Uit de briefwisseling bleek dat Baudier geen weet had van de demarche tussen Nieuwpoort en Duinkerke (sic). Hij vroeg duidelijkheid omtrent de verschillende behandeling op de Franse markt.

Maar de Brauwere had in de Franse teksten gezien dat er geen verschil werd gemaakt tussen 'vroegere' reders en 'nieuwe' reders in Nieuwpoort (en Oost-

ende). De voormalige Duinkerke reders konden wél vis invoeren in Duinkerke (of Frankrijk) aan de gunsttarief ... ook al waren ze een periode in Nieuwpoort gevestigd.

De zomer van 1779 was vrij warm geweest en een deel van de binnengebrachte vis was te Nieuwpoort bedorven geraakt en verzuurd. De burgemeester moest weer een oplossing bedenken. In het voorjaar 1780 kreeg de Nieuwpoortse reder Joseph Adams de toestemming om rechtstreeks te exporteren naar Frankrijk. Enkele andere reders besloten onder Hollandse vlag te varen ... wat de Brauwere niet toestond.

Uiteindelijk kon hij De Gysperre 'overhalen' met het argument van de IJslandse kabeljauw en iets nieuws : gezouten makreel. Haring moest nog altijd éérst binnen gebracht worden in Nieuwpoort ... op straffe van 2000 gulden. Maar voor de andere vis kregen ze wél vergunning om 'rechtstreeks' te exporteren naar Frankrijk. "*Le gouvernement*" mocht echter niet vermeld worden ... precies een Belgisch achterpoortje !

Andere oorlog

In 1781 brak de vierde oorlog tussen Groot-Brittannië en Verenigde Provinciën (Holland) uit. Dat was dan in het voordeel van Oostende, want vanuit Amsterdam werden 242 schepen door schijnverkopers onder de neutrale Oostenrijkse Nederlanden gebracht.

Ook te Nieuwpoort nam de inwijking uit Noord Nederland toe.

In 1781 waren er 129 buitenlanders die poorter werden in Nieuwpoort : 56 uit Frankrijk, 23 uit Groot-Brittannië en 21 uit de Verenigde Provinciën. Het jaar erop kwamen er 411 nieuwe poorters bij : 231 uit Groot-Brittannië, 48 uit Frankrijk en 27 uit de Verenigde Provinciën (1).

Heel even kreeg Nieuwpoort een voorkeursbehandeling : op 23 april 1781 was er een decreet alléén voor Nieuwpoort. Het visserkorps was vrij van het betalen van rechten op de kanalen die de haven met het achterland en buitenlandse havens verbond. Dat waren de kanalen naar Brugge, Oostende, Ieper, Veurne, Diksmuide en Duinkerke.

Einde?

Alles sloeg om in 1783 met het einde van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog. De Duinkerke vissers trokken naar hun stad terug. Toch probeerde het centraal bestuur de IJsland-

visserij te bevoordelen door alle gezouten vis vrij te stellen van rechten en lasten. Er werd zelfs prijsgeld uitgekeerd voor wie met de meeste vis terugkeerde uit IJsland.

In 1785 verbood men de invoer van buitenlandse kabeljauw zoals ze gedaan hadden in 1766 voor de haring !

Die kortstondige voordelige positie voor Nieuwpoort heeft men niet blijvend kunnen verzilveren.

(1) Even noteert Ver Berne dat er zelfs 6 uit de Verenigde Staten afkomstig waren in 1783 ... wat ze besluit uit het artikel van Biekorf 2011, p.213-232. Er zijn inderdaad 6 inpoorteringen geweest tussen 1781 en 1787 uit Boston en Lynn, maar dat kunnen evengoed de plaatsen zijn geweest uit Engeland !

- K. Ver Berne, masterproef KUL 2021, De invloed van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog op de organisatie van de IJslandvisserij vanuit de haven van Nieuwpoort, 1779-1783.

* J. Van Acker en J. Stekelorum, De toevloed aan poorters in Veurne en Nieuwpoort, 1781-1782, Biekorf 2011, nr. 2, p. 213-232

Abten te Nieuwpoort

hun tijdelijke woonst

In de geschiedenis van Nieuwpoort, van vóór haar stichting tot aan de 17e eeuw, werd getekend door de vele relaties met de Abdij van Duinen en inzonderheid haar respectieve abten.

Vanuit Koksijde én ook vanuit Nieuwpoort traden zij naar voor als belangwekkende personaliteiten ten aanzien van de overheid.

Spijtig dat de naam van hun voormalige residentie in de stad weggedeemsterd is, zelfs in de toeristische literatuur !!

1129 De graaf Diederik van de Elzas schenkt ingepolderde grond "*quasi de corde maris*" in Ramskapelle aan Ten Duinen onder abt Fulco.

1138 Ten Duinen sluit zich aan volgens de regel der Cisterciënzers onder abt Robrecht van Brugge.

1142 Actieve inpoldering vergroot het bezit in Ramskapelle "*sudhpole*".

1155 Abt Idesbaldus was de eerste abt die in Koksijde werd begraven. Hij zou schepen hebben gehad in de Nieuwe Yde.

1166 Het polderbestuur van Veurne-Ambacht neemt een aanvang.

1183 De graaf stelt het toezicht op sluizen, dijken

en polders onder de autoriteit van de abt van Ten Duinen : Walter van Dikkebus.

1190 Ten Duinen zou in bezit zijn geweest van grond bij de nieuwe haven om netten te drogen.

R. Degryse betwist dat en denkt eerder aan Neufport bij Grevelingen.

1246 Ten Duinen verwerft nieuwe grond bij de nieuwe stad onder Niklaas van Belle. Deze abt regeerde als een tweede graaf van Vlaanderen "*Adeo ut passim haberetur quasi secundus Flandriæ comes*".

1265 Er rijst een conflict tussen Veurne-Ambacht en Ten Duinen over de bewaking van de sluizen.

1269 De abt Thomas van Gent is watergraaf.

1275 Ten Duinen koopt meer grond bij Nieuwpoort.

1309 Ten Duinen heeft een "*fres huys*" bij de Oostsluis onder abt Willem van Hulst.

1313 Oostelijk van de stad stond het "*moencke huus*" ten dienste van Ten Duinen voor het beheer van de polders in Ramskapelle en Sint-Joris.

1319 De abt krijgt het recht om te Nieuwpoort contributie te innen voor het onderhoud van de wateringingen onder abt Lambert Uppenbrouck.

1325 De schepenen van Veurne staan hun rechten af aan de abt Lambert Uppenbrouck voor de contributie van de wateringingen.

"Lambertus Uppenbrouc, XXI abbas huis domus, XXXVII annis sagaciter rexit, eam a debitis relevando et plurimum bonis augendo, primus qui territorii Furnensis receptam aquariæ dono suscepit ..."

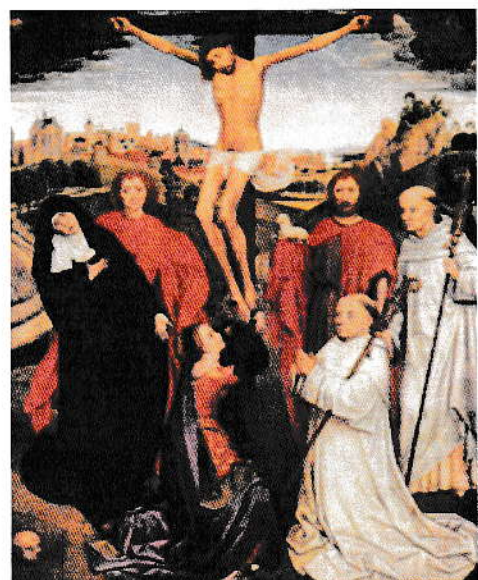
1350 Abt Lambert van Ten Duinen bemiddelt tussen Veurne-Ambacht en Nieuwpoort.

Ten Duinen heeft een kleine vloot (sic) voor de wol-invoer vanuit Engeland.

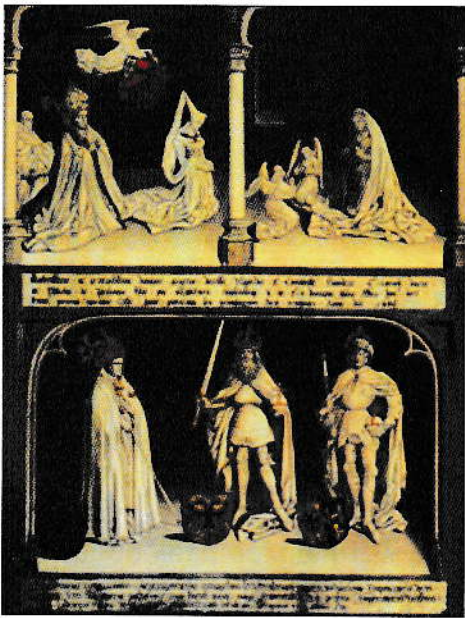
1442 Abt Everard Overtvelt verwerft een huis in Nieuwpoort

"domum in Neoportu et alia conquestasset"

1452 Abt Crabbe wordt aangesteld als watergraaf, nog vóór hij abt werd in 1457.

Abt Jan Crabbe 1472 (Hans Memling 1430-1494)

Maria van Bourgondië en abt Crabbe (links boven) met achter hem abt Petrus Vaillant (1480)

Hij slaagt erin alle schulden af te lossen, ook de aankoop van eigendommen binnen Nieuwpoort.
"Hij was raadsheer van Maximiliaan, en met succes vernieuwde hij de plaatselijke magistraten in gans Vlaanderen..."

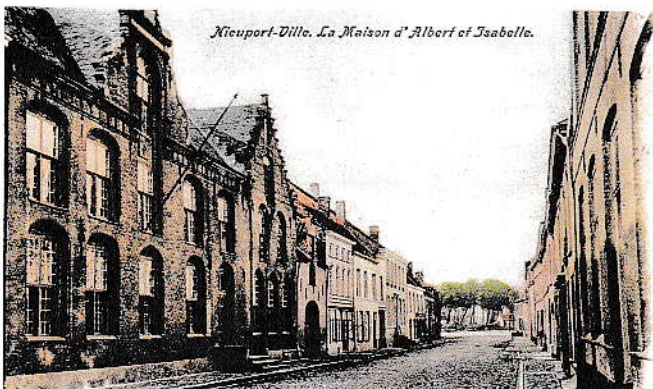
1490 Bij het feest van de overwinning bij het beleg van 1489 nodigde de stadsmessagier *"de prelaet van Ten Duynen, orde van de Cistercanen"* uit voor 4 kannen wijn.

1492 Abt Pierre Vaillant trekt zich terug in het veilige Nieuwpoort en abt Judocus de Wevere volgt hem op.
"Motibus querrarum dum Neoportum Franci obsiderent"

1531 Inventaris van de refuge in Nieuwpoort *"Het Duynenhuis"* is bewaard gebleven onder abt Robert de Clercq.

1536 Abt Robrecht de Clercq laat zijn initialen zetten op heel wat huisraad.

Op het tafellinnen van het Duynenhuis stond er R.C. en nadien N. De refuge had een voorgevel van 28 meter en een tuin van 10 aren groot. Het gebouw werd bewoond door familieleden van de abt.

Voorgevel Duynenhuis

1568 Ten Duinen laat vis aanvoeren vanuit Nieuwpoort onder abt Robert Holman.

1578 Abt Robert Holman verkoopt de visrechten in de wateringingen aan de abdij van Sint-Niklaas in Veurne.

In de tijd dat Nieuwpoort in pand was gegeven aan de Republiek met Willem van Oranje, resideerde Jan Speleman in het Duynenhuis. Hij had als opdracht de aangeslagen kerkelijke en klooster-eigendommen te inventariseren in 1578.

Abt Laurent Vanden Berghe

1583 Abt Laurent van den Berghe informeert om een abdij-residentie uit te bouwen, in ruil voor het Duynenhuis, bij de Grauwzusters in de Potterstraat in Nieuwpoort.

Abt Holman

1584 In een inventaris van de boeken uit de bibliotheek komt men tot 139 titels, waarvan 71 uit de boekenkast van de abt.

1590 Enkele monniken nemen hun intrek in het Duynenhuis (20 ?).

Intussen wordt vanaf 1595 een abdij uitgebouwd

op Ten Bogaerde in de parochie Sint-Walburga van Veurne.

1593 In Nieuwpoort resideren 17 witheren.

1596 Zusters Cistercierinnen van Hemelsdale te Werken, nemen vanuit Brugge hun intrek in het Duynenhuis.

1600 De abt Laurent verkoopt al zijn rechten over de Wateringen aan de stad en de kasselrij van Veurne-Ambacht, als dijkgraaf en sluisbewaker, nl. "regierder van beede sluussen" in Nieuwpoort voor 1800 gulden : 1600 gulden voor de abt, 100 voor de abdij, 100 voor een drinkbeker. Daarbij kwam nog een jaarlijkse rente van 50 gulden.

1601 De aartshertogen, Albrecht en Isabella, nemen vooral 's winters hun residentie in het Duynenhuis ... tijdens het Beleg rond Oostende tot 1604.

"Franchois David ende Albert Vandevelde, aerbeyders van schoone ghemaect te hebbene de straete voor 't Pallais van Haer lieden Hoocheden den tijt van XXIII weken, zijn betaelt per ordonnantie van den 4 meye 1602 "

1602 De pauselijke nuntius is op bezoek in Nieuwpoort

1607 De Zusters Cistercierinnen vertrekken onder abt Andreas du Chesne.

1618 De Spaanse gouverneur Diego Rodrigo d'Olivares resideert in het Duynenhuis.

1627 Abt Bernard Campmans maakt het mee dat de gemeenschap de streek verlaat vanuit Ten Bogaerde via Nieuwpoort naar Brugge.

Abt Campmans

Tijdens de jaarlijkse processie van de Kruisdagen op 3 mei 1627 "dede hy dien dagh met aller spoet alle de costelichse voorwerpen van 't clooster, de ornamenten van de kercke, het lichaam vanden H. Idesbaldus (sic) en andere hyligdommen mitsgaders de voornaemste roerende goederen

packen, op wagens werpen ende metter haeste naer Nieuwpoort voeren, alwaer hy met de selve aencommende verblijdt uutriep: Wy zyn ny, Godt lof, bevryt !"

1668 Het Duynenhuis wordt verhuurd aan Arnold Goodove.

Er is een scheuring binnen de abdijsamenleving. Op Ten Bogaerde resideert onder de Franse administratie een 'benoemde' Arnoud Terrasse, terwijl abt Eugenius van de Velde te Brugge van zijn inkomsten uit het Westkwartier verstoken blijft in 1678.

De scheuring wordt diplomatiek opgelost onder de abt Martinus Collé in 1683.

Zie Het Duynenhuis te Nieuwpoort NAK jg 4 G. Demerre Ten Bogaerde. Een naam van acht eeuwen, 1985

De Duinenabdij en het Grootseminarie te Brugge, red. A. Denaux, E. Vanden Berghe, 1984

Detail uit een Crabbehandschrift uit het grootseminarie - nr 154-44

Joannes Legein

E. Pelgrim

Johannes Legein (1821-1897) was een bijzondere man. Hij was de voorlaatste eigenaar van Nieuwpoorts laatste stenen korenmolen, die hijzelf had opgebouwd en een van de laatste Nieuwpoortse paardenvissers.

Ter hoogte van de huidige Victorlaan nr. 52 stond tot het begin van de Eerste Wereldoorlog deze stenen windmolen : Molen Legein. De familie Crombez had de grond ter beschikking gesteld.

Hij was gebouwd in 1880/1881 met materiaal gewonnen bij de afbraak van de Nieuwpoortse stadswallen. Hij kreeg daarbij de hulp van de Alveringemse molenbouwer Karel Blondé.

Johannes Ludovicus Legein was geboren op de Groenendijk (nog Oostduinkerke) als zoon van Louis en Hendrika Nevejans. Hij huwde tweemaal. Met Isabella Clara Daems (1862) en na haar dood met Monica Isabella Vermoote (1873) bij wie hij 12 kinderen kreeg.

De molen werd gebouwd op 200 meter van het ouderlijk huis. De molenaar bleef er gans zijn leven wonen. Het erf werd later uitgebreid met een brouwerij/stokerij en een café/pension. Naast molenaar had hij ook nog een bijenkwakerij en brouwde hij bier. Zijn moeder was afkomstig van een brouwerij in Alveringem.

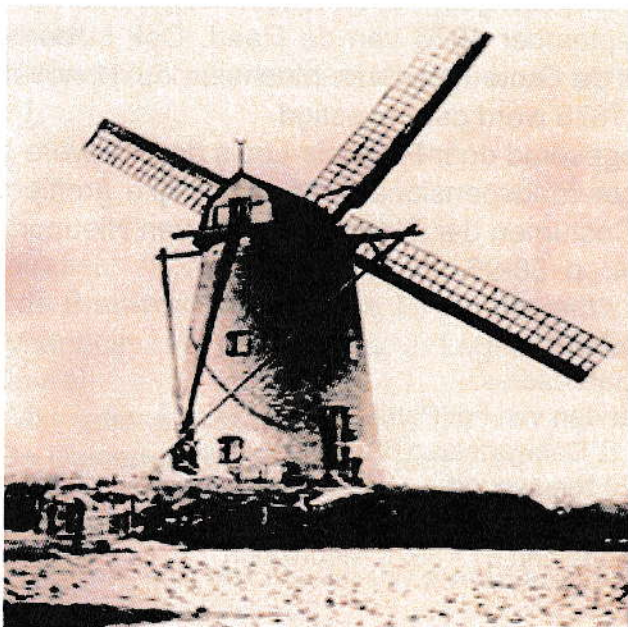
Legein hield een herberg "Au Moulin" open en tijdens de zomermaanden was er een pension mogelijk voor 1 fr. per kamer.

Ze waren beroemd voor hun koffie en koekebrood. Om het plaatje compleet te maken ging hij vissen-te-paard op garnaal.

Na zijn overlijden in 1897 runde Monica Vermoote de zaak verder tot 1904.

De molen werd dan verkocht aan Pieter Franciscus Legein (niet meteen familie) en Rosalie Cloet die dan is doorgegeven aan hun zoon Carolus Ludovicus Legein [ps. Karel van de Meiboom] van wie zijn ouders een hoeve/café "De Meiboom" hadden eind Polderstraat (nu Victorlaan) tegen de Albert I laan.

Uit voorzorg heeft de Belgische Genie in oktober 1914 de molen gedynamiteerd. Dat deed ze ook met de Vierboete (vuurtoren) op de Kromme Hoek, het Belfort op het Marktplaatsje en de Beiaardtoren, waar het eerst gedeeltelijk mislukte.

© Idesbaldus Legein

© Erwin Pelgrim

Vrydom van Thollen & Ongelden

De graven van Vlaanderen en hun opvolgers hebben steeds verwezen naar de éérste vrijheden die aan Nieuwpoort werden verleend in 1163.

Daar werd uitvoerig op ingegaan in 1168 door dezelfde graaf Filips van de Elzas voor de schepenen en keurheren te Veurne ...

"...quod Burgenses meos de Sandeshovetha hac libertate donaverim: ut quocumque se in Flandriæ diverterint, ab omni theloneo & traverso liberi sint in perpetuum ..."

vert. ... De Burgers van mijn Sandeshovetha die (ik) de vrijheid schenk, waar ook in Vlaanderen, zijn ontslagen van alle tol en bij doortocht voor altijd vrij...

Omdat er betwistingen werden ingeroepen, bevestigde gravin Margaretha dat nog eens in 1260 en in 1271.

Haar zoon Guido van Dampierre, bevestigde dat eveneens in 1279 op zaterdag na Drievuldigheidsdag (zondag na Pinksteren).

"... nos Borgoio de Nueport facies cuitter & deliverer de tous Tonlius & de tous Traviere par toutes nod Baillies ..."

Zijn zoon Robrecht van Bethune, kwam daar nog eens op terug, ook rond Drievuldigheidsdag 1315. In 1413 kwam de uitspraak van de Raad van Vlaanderen op de 5 dag van de Hooimaand (juli) tegen de bezwaren van de Ontvanger van Sluis.

Dat werd in 1426 ook door de Raad bevestigd maar nu tegen de Landhouders, Schepenen en Keurheren van Veurne-Ambacht op 26 maart (dus 1427 n.s.) ... Pasen viel op 7 april.

Dit was ook nodig te herhalen voor die van Diksmuide op 9 februari 1427 (dus 1428 n.s.) en nog eens op 10 december 1445 !

In Poperinge maakten de abt van Sint-Bertijns en zijn religieuzen de zaak aanhangig voor de Raad op 30 Hooimaand (juli) 1426 ... en omdat ze in beroep gingen werd de uitspraak ten voordele van

Nieuwpoort bevestigd door het Parlement van Parijs op 31 januari 1427 (dus 1428 n.s.).

De Tollenaar van Armentiers beklaagde zich voor de Raad op 6 Hooimaand (juli) 1428 voor de tol bij een "pontenagie en winagie" [brug- en overdrachtstol], maar Nieuwpoort kreeg gelijk.

Ook de Heer van Vinderhoute (Lovendegem) kreeg dezelfde uitspraak bij de Raad op 20 oktober 1429.

Omwille van een tol in Oudenburg, beklaagde de burggravin van Meaulx, Vrouwe van Gistel, zich bij de Raad op 14 Wedemaand (juni) 1435. Die werd terugbetaald op 20 Hooimaand (juli) 1435.

[Dit was op de oude leperlee]

De Heer van Quesnoit had een tol geëist op de Deule, maar Nieuwpoort kreeg gelijk voor de Raad op 8 mei 1442 en in beroep werd dit bevestigd voor het Parlement in Parijs op 4 mei 1443.

[De Deule was/is een bijrivier van de Leie]

In 1489 was een Open Brief nodig van keizer Maximiliaan en zijn zoon hertog Filips de Schone op 18 oktober om leper daaraan te herinneren.

De Voogd, de Schepenen en de raad van de stad leper kregen de uitspraak van de Raad van Vlaanderen op 22 april 1494 ten voordele van Nieuwpoort. Voor het Parlement van Parijs kwam men in beroep tot hetzelfde resultaat op 13 december 1494.

Op de 14 Hooimaand (juli) 1497 was er een sententie tegen Brugge, om dezelfde reden.

Omdat er graandoorvoer via leper naar Nieuwpoort was, beklaagden die van de 'Coren-buyse' zich voor de Raad, maar op 13 oktober 1505 vingen ze bot. Dat werd bevestigd voor het Parlement van Parijs op 7 september 1507.

Intussen was er een zaak voor de Raad aangespannen door Arent van Criminge, Heer van Veurhoute (Vinderhoute) vanwege de tollenaar op de Calve (beek) op 24 november 1506.

De Schepenen van de Keure van Gent en de 'assiseniers van de Vischmarkt' verloren hun klacht op 16 Lauwe (januari) 1536 (dus 1537 n.s.).

De Voogt, en Schepenen ende Raed van Iper hadden vanwege de keizer (Karel) weer een Open brief gekregen vanuit Brussel op 8 Oogst 1549 (zie 1494).

In 1549 verloor de Heer van Steenvoorde voor de Raad op 17 september.

De Burgemeester en Schepenen van Oostende en hun Commis kregen ongelijk voor de Raad in Gent op 21 februari 1572.

Op 17 mei 1572 moet leper inbinden zoals in 1549.

Ook de Tollenaers van Menen verliezen voor de Raad op 17 mei 1577.

Vanuit Brussel bevestigde Filips II op 11 februari 1595 "desen Vrydom van Thollen en Ongelden-

voor die van Nieuport geconfirmeert, en een ieder geordonneert hun daer af ten vollen en vredelick te laten genieten sonder eenig het minste beletsel."

Intussen is de Paaskalender verlaten vanaf 1576 ... de jaren beginnen nu op 1 januari.

De Tollenaar van de Burggraaf van Vinckambacht en die van leper verliezen door 'sententie' op 21 november 1620.

Dat gebeurt nog eens op 24 november 1624.

[Het kostte moeite om die van leper te overtuigen]

Tot 14 januari 1526 ging hoger beroep voor een uitspraak voor de Raad van Vlaanderen via het Parlement van Parijs : nog een overblijfsel van de feodale Hulde aan de koning van Frankrijk.

Omdat keizer Karel na de Slag bij Pavia van 24 februari 1525 de Franse koning Frans I 'gevangen' kreeg uitgeleverd, verviel o.m. de feodale Hulde met het Traktaat van Madrid op 14 januari 1526.

Voortaan was de Grote Raad van Mechelen de 'hogere' rechtsmacht in Vlaanderen en Artois.

Karel V in 1515

François I in 1515

De Burgemeesters ende Schepenen van 't Landts van den (Brugse) Vryen krijgen hun sententie op 4 september 1676 van de Raad. Ook in beroep voor de Grote Raad van Mechelen op 11 november 1676 werd dat bevestigd.

- Opgesomd door François-Louis de Brauwere als eerste raadspensionaris en burgerlijke greffier in de Costumen der Stadt ende Port van Nieuport in 1774 , p. 88-95.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a P. Deswartelaan 69-102

8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

